רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא הסובר שנתינת מים אפילו לקמח מותרת מהתורה, ובדבר שאינו בר גיבול (כמו מורסן) מותר לכתחילה לתת מים, ולכן יש אופן שמותר גם לגבל, **וְהָנֵי מִילֵּי הוּא דְּמִשַּׁנֵּי** – והאופן המותר הוא כשמגבל בשינוי. מבררת הגמרא: **הֵיכִי מְשַׁנֵּי** – כיצד משנה. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב חִסְדָּא, עַל יַד עַל יַד**, כלומר, מגבל מעט מעט.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **וְשָׁוִין** – ומודים רבי ורבי יוסי ברבי יהודה **שֶׁפּוֹחֲשִׁין אֶת הַשָּׁתִית בַּשַּׁבָּת**, כלומר, העושה בשבת מאכל הנקרא 'שתית' מקמח קלי בתוספת מים, שמן ומלח, מותר בשבת לערב את הכל בכף כיון שאינו נעשה עיסה ואין בעירובו משום לישה. **וְשׁוֹתִים זֵיתוֹם הַמְצְרִי** לרפואה, משום שגם בריאים שותים אותו. מקשה הגמרא: **וְהָאֲמַרַת אֵין גּוֹבְלִין**, כלומר, בחישת השתית שאמרת שכולם מודים בה שמותרת, הלא היא גיבול הקמח קלי, והרי הדעה הראשונה בברייתא סוברת שאין גובלים קמח קלי. מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – הברייתא לעיל מדברת **בְּעָבָה** – בבלילה עבה, ועל כן אוסרת שם הדעה הראשונה והדעה השניה מתירה כשמגבל מעט מעט, אבל **הָא** – ברייתא זו המתירה לכל הדעות לבחוש השתית, היינו **בְּרָכָה** – בבלילה רכה שדומה יותר למשקה שכלל אין בו לישה. ומוסיפה הגמרא: **וְהָנֵי מִילֵּי הוּא** – גם בשתית רכה המותרת, אינו אלא **דְּמִשַּׁנֵּי** – כשבוחש בשינוי. מבררת הגמרא: **הֵיכִי מְשַׁנֵּי** – כיצד משנה, **אָמַר רַב יוֹסֵף בַּחוֹל** בדרך כלל **נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ** לכלי **וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַשָּׁתִית, וּבַשַּׁבָּת** עושה בשינוי **וְנוֹתֵן** תחילה **אֶת הַשָּׁתִית וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ**.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **לֵוִי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא, אַשְׁכְּחֵיהּ לְנַגָּלָא דְּבֵי נָשֵׁיהּ** – מצאו לשומר בהמות של אביו שממונה גם על גיבול המאכל לבהמות, **דְּקָא גָּבִיל וְסָפֵי לֵיהּ לְתוֹרֵיהּ** – שגיבל בשבת מורסן עבור הבהמות בשינוי, ופיטם אותם. **בְּטָשׁ בֵּיהּ** – בעט לוי בשומר ומחה בו שעבר על מה ששנינו במשנה שאין גובלים בשבת את המורסן. **אֲתָא אֲבוּהּ** – בא רב הונא בר חייא אביו של לוי **אַשְׁכְּחֵיהּ** – ומצאו מוחה בשומר על הגיבול. **אָמַר לֵיהּ** אביו של לוי לבנו, **הָכִי אָמַר אֲבוּהַּ דְּאַמָּךְ מְשַׁמֶּיהּ דְּרַב**, מבררת הגמרא **וּמַנּוּ** – ומיהו אבי אמו של לוי, **רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, גּוֹבְלִין** מורסן לבהמות בשבת וכדעת רבי יוסי בר יהודה, **וְלֹא מְסַפְּיָין** – אבל לא תוחבים אוכל לגרונם למקום שאינם יכולים להחזיר, **וְדִלְא לָקְטִי בְּלִישָׁנֵיהּ** – ועגל קטן שעדיין לא למד לאכול **מְהַלְקְטִין לֵיהּ** – מאכילים אותו בידים. **וְהָנֵי מִילֵּי הוּא** – והיתר הגיבול אינו אלא **דְּמִשַּׁנֵּי** – שמגבל בשינוי. מבררת הגמרא: **הֵיכִי מְשַׁנֵּי, אָמַר רַב יִימַר בַּר שַׁלְמָיָא מְשָׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי, שְׁתֵּי וְעֵרֶב** – מוליך את המקל פעם שתי ופעם ערב. שואלת הגמרא: **וְהָא לֹא מְעָרֵב שַׁפִּיר** – והלא באופן זה אין השתית מתערב יפה, וזה אינו גיבול ורבי ירמיה אמר שגובלים מורסן. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה**, אם המורסן לא התערב על ידי הולכת המקל, **מְנַעֲרוֹ לַכֶּלִי** והשתית מתערב מעצמו. למסקנת הגמרא נמצא שלפי רבי יוסי ברבי יהודה מותר לגבל מורסן בשינוי, דהיינו בהעברת המקל שתי וערב או על ידי ניעור הכלי, ולענין גיבול שתית, אם הבלילה עבה מותר לגבלה בשינוי, והיינו מעט מעט, ואם הבלילה רכה לכל הדעות בוחש כדרכו אלא שמשנה בסדר נתינת קמח הקלי והמשקים.

כְּתִיב אַפִּינְקְסֵיהּ דְּזֵעִירִי – נמצא כתוב בפנקסו של זעירי, **אָמְרִית קָדָם רַבִּי** – אמרתי לפני מורי ורבי **וּמַנּוּ רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל אוֹתָם אֲנָשִׁים דַּהֲווּ גָּבְלִין שְׁתִיתָא בְּכַבָּל, וַהֲוָה צָוַח רַבִּי וּמַנּוּ רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל דַּהֲווּ גָּבְלִין שְׁתִיתָא, וְלֵית דְּשָׁמְעַ לֵיהּ** – ולא היה מי שציית לו, **וְלֵית חֵילָא בִּידֵיהּ לְמֵיסַר** – ולא היה בכוחו לאסור, **מִדְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** – כיון שהיו נוהגים כשיטת רבי יוסי בר יהודה החולק עליו וסובר שמותר לגבל שתית אפילו עבה, אם עושה זאת בשינוי.

אגב שנזכר הכתוב בפנקסו של זעירי ושל לוי בענין גיבול, מביאה הגמרא ענין נוסף הכתוב בפנקסו של רבי יהושע בן לוי העוסק בהשפעת המזלות על תכונות האדם: **כְּתִיב אַפִּינְקְסֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הַאי מַאן דְּבַחַד בְּשַׁבְּתָא** – אדם שנולד ביום ראשון, **יְהֵי גְּבַר וְלֹא חֲדָא בֵּיהּ** – יהיה אדם מושלם במידה אחת, ולא תהיה בו מדה אחת אחרת. שואלת הגמרא: **מַאי** – מה הכוונה [**וְלֹא חֲדָא בֵּיהּ**], **אִילֵּימָא וְלֹא חַד לְטִיבוּ** – אם נאמר שהכוונה שלא תהיה לו עוד מדה אחרת טובה, **וְהָאֲמַר רַב אַשִׁי, אֲנָא בְּחַד בְּשַׁבְּתָא חֲוָאי** – אני נולדתי ביום ראשון, והלא רב אשי היה מופלג במידותיו. **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי הכוונה שלא תהיה לו אפילו מידה **חֲדָא לְבִישׁוּ** – אחת רעה, **וְהָאֲמַר רַב אַשִׁי, אֲנָא וְדִימֵי בַּר קְקוֹזְתָא, חֲוָוְיָין בְּחַד בְּשַׁבְּתָא** – שנינו נולדנו ביום ראשון, אלא **שֶׁאֲנָא** מֻלָּךְ, כלומר תלמיד חכם **וְהוּא הֲוָה רֵישׁ גַּנְבֵי** – ראש לגנבים, לפי שיום ראשון הוא ראש למעשה בראשית, ולכן הנולד בו יהיה לראש, משמע שנולדים ביום ראשון גם צדיקים וגם רשעים. **אֶלָּא** הכוונה שהנולד ביום ראשון **אִי כּוּלֵי לְטִיבוּ אִי כּוּלֵי לְבִישׁוּ** – או שכל מידותיו יהיו טובים או כולם רעים (**מַאי טַעֲמָא דְּאִיבָּרוּ בֵּיהּ אוֹר** שהוא רמז לצדיקים, **וְחוֹשֶׁךְ** שהוא רמז לרשעים).

עוד נכתב בפנקסו, **הַאי מַאן דְּבְתַרְתֵּי בְּשַׁבְּתָא** – הנולד ביום שני **יְהֵי גְּבַר רַגָּזָן** – יהיה אדם כעסן ולא מקובל בין הבריות. **מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּאִיפְּלִיגוּ בֵּיהּ מַיָּא** – משום שביום שני נחלקו המים (העליונים והתחתונים), כך הוא יבדל משאר בני אדם.

הַאי מַאן דִּבְתִלְתָא בְּשַׁבְּתָא – הנולד ביום שלישי, **יְהֵי גְּבַר עָתִיר** – יהיה אדם עשיר **וְזַנַּאי יְהֵא** – ויהיה נואף. **מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּאִיבָּרוּ בֵּיהּ עֲשָׂבִים**, והעשב ממהר לגדול ולצמוח בלי גבול, וכן יתרבו נכסיו בלי גבול, וגם רמז לניאוף שהוא פריצת גבול.

הַאי מַאן דְּבַארְבְּעָה בְּשַׁבְּתָא, יְהֵי גְּבַר חַכִּים וְנָהִיר – חכם ובעל הדרת פנים. **מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּאִיתְלוּ בֵּיהּ** ביום הרביעי **הַמְאוֹרוֹת**, ונאמר (משלי ו כג) 'ותורה אור', הרי שהאור מרמז על תורה.

הַאי מַאן דְּבַחֲמִשָּׁה בְּשַׁבְּתָא, יְהֵי גְּבַר גּוֹמֵל חֲסָדִים. מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּאִיבָּרוּ בֵּיהּ דָּגִים וְעוֹפוֹת, שאינם טורחים למזונם וניזונים בחסדו של הקדוש ברוך הוא.

הַאי מַאן דְּבְמַעֲלֵי שַׁבְּתָא – שנולד בערב שבת, **יְהֵי גְּבַר חַזָּרָן** – אדם שמחזר אחר דבר מה, **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק**, הכוונה **לְחַזָּרָן בְּמִצְוֹת**, כלומר שמחזר לקיים מצוות, כמו שבערב שבת הדרך לחזר אחר מצות בבוד שבת.

הַאי מַאן דְּבְשַׁבְּתָא יְהֵי – יוולד **בְּשַׁבְּתָא יְמוּת**. והטעם, **עַל דְּאַחֲלוּ עֲלוֹהִי יוֹמָא רַבָּא דְּשַׁבְּתָא** – על שחללו עליו את היום הגדול השבת בלידתו, לכן עתה כשמת בשבת לא יתעסקו בו, ותהא לו זאת לכפרה. **אָמַר רָבָא בַּר רַב שִׁילָא, וְקַדִּישָׁא רַבָּא יִתְקְרֵי** – ואותו אדם שנולד בשבת, יהיה פרוש וקדוש, לפי שעל שבת נאמר בתורה (שמות כ יא) 'וַיְקַדֵּשֶׁהוּ'.

הגמרא מביאה דעה שונה מזו של רבי יהושע בן לוי: **אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא** לתלמידים שקראו בפנקסו של רבי יהושע בן לוי, **פּוּקוּ** – צאו **וְאִמְרוּ לֵיהּ לְבַר לֵיוַאי** – לבנו של לוי [–רבי יהושע], **לֹא הַמַּזָּל** של **הֵיוֹם גּוֹרֵם** את תכונות הנולד בו, **אֶלָּא מַזָּל שָׁעָה גּוֹרֵם**, כלומר אחד משבעת המזלות ששלטו בשעת לידת האדם הוא הקובע את תכונותיו.

וַאֲפִילּוּ כַּבִּים, עוּלָּא אָמַר, כּוֹר וַאֲפִילּוּ כּוֹרַיִים, כלומר, כל כמות מותרת.

כְּתִיב אַפִּינְקְסֵיהּ דְּלֵוִי, אָמְרִית קָדָם רַבִּי – כך אמרתי לפני מורי ורבי **וּמַנּוּ רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל אותם אנשים דַּהֲווּ גָּבְלִין שְׁתִיתָא בְּכַבָּל, וַהֲוָה צָוַח רַבִּי וּמַנּוּ רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל דַּהֲווּ גָּבְלִין שְׁתִיתָא, וְלֵית דְּשָׁמְעַ לֵיהּ** – ולא היה מי שציית לו, **וְלֵית חֵילָא בִּידֵיהּ לְמֵיסַר** – ולא היה בכוחו לאסור, **מִדְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** – כיון שהיו נוהגים כשיטת רבי יוסי בר יהודה החולק עליו וסובר שמותר לגבל שתית אפילו עבה, אם עושה זאת בשינוי.

המשך בעמוד קנד

הַאי מַאן דִּכְמַאדִּים, יְהֵי גְּבַר אַשְׁיד דְּמָא – אדם שופך דמים. **אֲמַר רַב אַשֲׁי**, אין זה מלמד בדווקא על תכונה רעה, אלא **אִי אוּמְנָא** – או שיהיה אומן המקיז דם לרפואה, **אִי נַגָּבָא** – או ליסטים ההורג נפשות, **אִי מַטָּבְחָא** – או קצב, **אִי מוֹהֲלָא** – או מוהל. **אֲמַר רַבָּה, אֲנָא בְּמַאדִּים חַוָואי** – אני נולדתי במזל מאדים. **אֲמַר אַבַּיֵי, מַר נַמֵּי עָנֵישׁ וְקָטְיֵל** – אכן גם מורי ורבי [–רבה] מעניש והורג את העוברים על דבריו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם יש בכלל השפעה למזלות על ישראל: **אִיתְּמַר, רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר, מַזָּל מַחְכִּים מַזָּל מַעֲשִׁיר וְיֵשׁ מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל**, ותפילה וצדקה אינם משנים את המזל. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל**, כלומר תפילה וזכויות יכולות לשנות את מזלו. **וְאָזְדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ** – ובזה הולך רבי יוחנן לשיטתו, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר** (ירמיה י ב) **'כֹּה אָמַר ה' אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחַתּוּ כִּי יַחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה', הֵם** – הגויים **יַחַתּוּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל.**

וְאַף רַב סָבַר שֵׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר באברהם (בראשית טו ה) **'וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה', אָמַר אַבְרָהָם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וכי** 'בֶּן בֵּיתִי', דהיינו עבדי אליעזר **'יוֹרֵשׁ אוֹתִי'** (שם פסוק ג). **אָמַר לוֹ** הקדוש ברוך הוא, **לָאו, 'כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ** הוא **יִירָשֶׁךָ'** (שם פסוק ד). **אָמַר לְפָנָיו** אברהם, **רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִסְתַּכַּלְתִּי בְּאִיצְטַגְנִינוּת שֶׁלִּי** – בחכמת המזלות **וְרָאִיתִי שֶׁאֵינִי רָאוּי לְהוֹלִיד בֵּן. אָמַר לֵיהּ** הקדוש ברוך הוא, **צֵא מֵאִיצְטַגְנִינוּת** – מהשפעת המזלות **שֶׁלְּךָ, לְפִי שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. מַאי דַּעְתֵּיךְ** – מדוע אתה סבור שאינך ראוי להוליד,

הַאי מַאן דִּכְמַאדִּים, יְהֵי גְּבַר אַשְׁיד דְּמָא – man who is like Mars, may he be a man who spills blood. **אֲמַר רַב אַשֲׁי**, this does not mean literally, but rather, **אִי אוּמְנָא** – if he is a bloodletter, **אִי נַגָּבָא** – if he is a robber who kills, **אִי מַטָּבְחָא** – if he is a butcher, **אִי מוֹהֲלָא** – if he is a mohel. **אֲמַר רַבָּה, אֲנָא בְּמַאדִּים חַוָואי** – Rabba said: I was born under the influence of Mars. **אֲמַר אַבַּיֵי, מַר נַמֵּי עָנֵישׁ וְקָטְיֵל** – Abaye said: My teacher, Rabba, also punished and killed.

The Gemara presents a dispute among Amoraim as to whether there is any influence at all of constellations on Israel: **אִיתְּמַר, רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר, מַזָּל מַחְכִּים מַזָּל מַעֲשִׁיר וְיֵשׁ מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל**, and prayer and charity can change one's luck. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל**, i.e., prayer and merits can change the influence of the constellations. **וְאָזְדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ** – and this is consistent with the view of Rabbi Yoḥanan, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר** (Jeremiah 10:2) **'כֹּה אָמַר ה' אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחַתּוּ כִּי יַחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה', הֵם** – the nations **יַחַתּוּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל.**

וְאַף רַב סָבַר שֵׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִנַּיִן שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר about Abraham (Genesis 15:5) **'וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה', אָמַר אַבְרָהָם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וכי** 'בֶּן בֵּיתִי', meaning my servant Eliezer **'יוֹרֵשׁ אוֹתִי'** (Genesis 15:3). **אָמַר לוֹ** the Holy One, Blessed be He, **לָאו, 'כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ** he **יִירָשֶׁךָ'** (Genesis 15:4). **אָמַר לְפָנָיו** Abraham, **רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִסְתַּכַּלְתִּי בְּאִיצְטַגְנִינוּת שֶׁלִּי** – I studied astrology **וְרָאִיתִי שֶׁאֵינִי רָאוּי לְהוֹלִיד בֵּן. אָמַר לֵיהּ** the Holy One, Blessed be He, **צֵא מֵאִיצְטַגְנִינוּת** – you are exempt from the influence of the constellations **שֶׁלְּךָ, לְפִי שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. מַאי דַּעְתֵּיךְ** – what do you think? **ראוי להוליד,**

דְּקָאֵי – משום שנולדת במזל צדק ואז עמד כוכב צֶדֶק בְּמַעֲרָב, שהוא מקום צונן שמלמד על מניעת ההולדה, מַהְדְּרִינָא וּמוֹקְמִינָא לֵיהּ – אני אחזור ואעמיד את כוכב צדק בַּמִּזְרָח שהוא מקום חם, שמלמד על אפשרות ההולדה. וְהֵיינוּ דִּכְתִיב (ישעיה מא ב) 'מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ', כלומר, מי גרם לאברהם שמזלו יהא חם מהמזרח ויהיו לו בנים, על ידי כך שקרא הקב"ה לכוכב צדק שיבוא מהמערב למזרח.

וּמִדְּשָׁמוּאֵל נַמִּי – וגם מהמעשה שאירע עם שמואל נלמד שאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. לפי שהיה מעשה דְּשָׁמוּאֵל וְאַבְלַט שהיה חכם נכרי וחוזה בכוכבים, הֲווּ יָתְבִי – היו יושבים וַהֲווּ קָאָזְלִי הָנָךְ אִינְשֵׁי לְאִגְמָא – והיו שם אנשים שהלכו לקצוץ קנים באגם. אָמַר לֵיהּ אַבְלַט לִשְׁמוּאֵל על אחד האנשים שם, הַאי גַּבְרָא – אדם זה אָזִיל וְלֵא אָתֵי – ילך ולא יחזור, טָרִיךְ לֵיהּ חִיוְיָא וּמָיֵית – שנחש יכיש אותו וימות. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לאבלט, אִי בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא אָזִיל וְאָתֵי – ילך ויחזור, משום שאין מזל לישראל ותועיל לו תפילה וצדקה. אַדַּיְתְּבִי – בעוד הם יושבים אָזִיל וְאָתֵי – הלך אותו אדם ושב. קָם אַבְלַט שַׁדֵּיהּ לְמִטְנֵיהּ – השליך את משא הקנים של אותו אדם אַשַּׁכַּח בֵּיהּ חִיוְיָא – ומצא שם נחש דְּפָסֵיק וּשְׁדִי בְּתַרְתֵּי גּוּבֵי – שהיה מושלך וחתוך לשתי חתיכות, שכאשר קצץ את הקנים לא הבחין וחתך עמם את הנחש. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לאותו אדם, מַאי עֲבַדְתְּ – איזה מעשה טוב עשית שבזכותו ניצלת מהנחש. אָמַר לֵיהּ אותו אדם לשמואל, כָּל יוֹמָא הֲוָה מְרַמְּינָן רִיפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי – כל יום היה אחד מחבורתינו גובה פת מכולם והיינו מניחים יחד את פיתנו בסל וְאָכְלִינַן – ואוכלים מהסל ביחד. הַאִידְּנָא – היום, הֲוָה אִיכָּא חַד מִינַּן – היה אחד מאיתנו דְּלֹא הֲוָה לֵיהּ רִיפְתָּא – שלא היה לו פת לתת לסל, הֲוָה קָא מִיכַּסֵּף – והיה מתבייש בכך. אֲמִינָא לְהוּ אֲנָא, קָאֵימְנָא וְאַרְמֵינָא – אמרתי לבני החבורה, אני אקום ואגבה היום את הפת ואניח בסל. כִּי מְטָאי לְגַבֵּיהּ – כאשר הגעתי אליו, שַׁוַּאי נַפְשָׁאי בְּמָאן דְּשָׁקְלִי מִינֵּיהּ – עשיתי עצמי כאילו אני לוקח ממנו ככר, ולמעשה לקחתי משלי והכנסתי לסל כדבר שעומד לעבור, כִּי הֵיכִי דְּלֹא לִיכַּסֵּיף – כדי שלא יתבייש. אָמַר לֵיהּ שמואל לאותו אדם, מַצְוָה עֲבַדְתְּ – מצוה עשית ובזכותה ניצלת. נָפַק – יצא שְׁמוּאֵל וְדָרַשׁ, נאמר בפסוק (משלי י ב) 'וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת', וְלֹא תטעה לומר שרק מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה צדקה מצילה ולא ממיתה רגילה, אֶלָּא אפילו מִמִּיתָה עֲצֻמָּה צדקה מצילה. ומוכח ממעשה זה שאין מזל לישראל וזכויות משנות את המזל.

וּמִדְּרַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי – וגם מהמעשה שאירע עם רבי עקיבא נלמד שאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. דְּרַבִּי עֲקִיבָא הֲוָה לֵיהּ בְּרָתָא – היתה לו בת, אָמְרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי – אמרו לו החוזים בכוכבים, הַהוּא יוֹמָא דְּעָיְילָה לְבֵי גִּנְּנָא – שבאותו יום שתכנס לחופה, טָרִיךְ לָהּ חִיוְיָא וּמִיתָא – יכישנה נחש ותמות. הָוָה דְּאִינָא אֲמִילְתָא טוֹבָא – היה רבי עקיבא דואג מאד על ענין זה. הַהוּא יוֹמָא – ביום חופתה שְׁקַלְתָּהּ לְמַכְבַּנְתָּא – נטלה סיכה של זהב שהיה קבוע תכשיט בראשה, דַּצְתָא בְּגוּדָּא – ותחבה אותו בחור שבקיר. אִיתְרְמֵי – הזדמן הדבר אִיתִיב בְּעֵינֵיהּ דְּחִיוְיָא – שבהכנסת התכשיט לחור תחבה בלי משים את הסיכה בעינו של נחש שהיה שם והרגה אותו. לְצַפְרָא – למחרת, כִּי קָא שָׁקְלָה לָהּ – כשנטלה את התכשיט הַהוּא קָא טָרִיךְ וְאָתֵי חִיוְיָא בַּתְרָהּ – היה הנחש המת נסרך ונמשך אחריו. אָמַר לָהּ רבי עקיבא אָבוּהַּ, מַאי עֲבַדְתְּ – איזה מעשה טוב עשית שבזכותו ניצלת. אָמְרָה לֵיהּ בתו, בְּפַנְיָא – אמש בסעודת הנישואין אֲתָא עַנְיָא קָרָא אַבָּבָא – בא עני בפתח וביקש אוכל. וַהֲווּ טָרְדִי כּוּלֵי עָלְמָא בְּסָעוּדְתָּא – כל המסובים היו טרודים בסעודתם, וְלֵיכָּא דְּשָׁמְעֵיהּ – ולא שמעו את בקשת העני. קָאֵימְנָא וְשָׁקְלִי לְרִיסְתָּנַאי דְּיַהֲבִית לִי – קמתי ולקחתי את מנת האוכל שנתת לי, יְהַבְתֵּיהּ נַיְהֲלֵיהּ – ונתתי לו. אָמַר לָהּ רבי עקיבא, מִצְוָה עֲבַדְתְּ – מצוה עשית ובזכותה ניצלת. נָפַק רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ, 'וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת' וְלֹא מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה אֶלָּא מִמִּיתָה עֲצֻמָּה. ומוכח ממעשה זה שאין מזל לישראל וזכויות משנות את המזל.

וּמִדְּרַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק נַמִּי נלמד שאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. דְּאִימֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֲמָרֵי לָהּ בַּלְדָּאֵי – אמרו לה החוזים בכוכבים, בְּרִיךְ גַּבְרָא הֲוָה – בנך יהיה גבר. לֹא שְׁכִיחָתֵיהּ גַּבְרָא – לא הניחה לו אמו ללכת בגילוי הראש, אֲמָרָה לֵיהּ, כַּפֵּי רֵישָׁךְ כִּי הֵיכִי דְּתֵיהֲוֵי עָלָךְ אֵימְתָא דִּשְׁמַיָּא וּבְעֵי רַחֲמֵי – כסה את ראשך כדי שתהא עליך יראת שמים, ובקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע. לֹא הֲוָה יָדַע רב נחמן בר יצחק קָא אֲמָאי קָאֲמָרָה לֵיהּ – מדוע אמרה לו כך אמו. יוֹמָא חַד יָתִיב קָא גָּרִים תּוּתֵי דִּיקְלָא – יום אחד היה יושב ושונה תחת דקל שלא היה שלו, נְפַל גְּלִימָא מֵעֲלַוְיֵיהּ רֵישֵׁיהּ – נפלה הגלימה מעל ראשו, דְּלֵי עֵינֵיהּ – הרים את עיניו, חֲזָא לְדִיקְלָא – וראה דקל שאינו שלו, אַלְמֵיהּ יְצָרֵיהּ – התגבר עליו יצרו, סְלִיק – עלה לדקל פַּסְקֵיהּ לְקִיכּוֹרָא בְּשִׁינֵּיהּ – וחתך אשכול תמרים בשיניו. ממעשה זה מוכח שאין מזל לישראל, שהרי על פי מזלו של רב נחמן עתיד היה להיות גנב והועילו כיסוי ראשו ותפילתו לשנות את מזלו.

משנה

משנתנו עוסקת במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בענין מוקצה: מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין התלושים, לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אף שבבין השמשות של כניסת השבת היו מיועדים למאכל אדם, וּמחתכים אֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים אף אם נתנבלה בשבת ובבין השמשות היתה הבהמה עומדת לשחיטה לאכילת אדם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא הָיְתָה נְבֵלָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֲסוּרָה בטלטול לצורך הכלבים, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּכָן – שלא הוכנה מערב שבת לאכילת כלבים אלא מיועדת למאכל אדם, שלדעת רבי יהודה כל דבר שעמד בין השמשות של ערב שבת לשימוש כל שהוא, הוקצה לשימוש זה ואסור לשימוש אחר ולטלטול כל השבת.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין מוקצה, יש שפסקו הלכה כרבי יהודה ויש שפסקו כרבי שמעון: אִיתְּמַר (ער"ל שח"ז סִימָן), אָמַר עוּלָּא, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שחפץ שהוקצה בכניסת השבת לדבר מסוים, אסור לטלטלו לצורך אחר, (וּשְׁמוּאֵל אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן). וְאַף רַב סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. ויש ללמוד שכך דעתו מִדְּכָרְכֵי דְּזוּזֵי – מענין המחצלות המיועדות לכיסוי הסחורות שבספינות, דְּרַב אָסֵר לטלטל אותם לצורך אחר כיון שהוקצו לכיסוי הסחורות, וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי – התיר משום שפסק כרבי שמעון הסובר שגם אם ייעד חפץ לשימוש מסוים, אין אדם מקצה אותו מדעתו משימוש לצורך אחר. וְאַף לְוִי סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הָא דְּלֵוִי בַּר הוּא מַיְיתֵי טְרֵיפְתָּא לְקַמֵּיהּ בְּיוֹמָא טָבָא – כאשר היו מביאים לפניו בהמה שנשחטה ביום טוב, לבדוק אם היא טריפה, לֹא הֲוָה חָזֵי לָהּ – לא היה בודק אותה אֶלָּא כִּי יָתֵיב אַקִּילְקְלִיתָא – אלא רק כשישב בסמוך לאשפה, כדי שאם תמצא טריפה יוכל מיד להניחה שם. וטעמו, דְּאָמַר דִּילְמָא לֹא מִתְכַּשְּׁרָא – מפני שאמר שמא תמצא טריפה וַאֲפִילּוּ לִכְלָבִים לֹא חָזְיָא – אינה ראויה כיון שבכניסת יום טוב היתה עומדת לאכילת אדם.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְאַף וְעִירִי סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, ויש ללמוד שכך היא דעתו ממה דְּתָנַן – ששנינו במשנה (ביצה כז:), בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה ביום טוב לֹא יִזְּנֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ, לפי שאסורה בטלטול, וְתַרְגְּמָא – וביאר וְעִירִי את המשנה, שמדברת בִּבְהֵמַת קָדָשִׁים שמתה, שכיון שהיא אסורה בהנאה, לכן אסור להאכילה לכלבים, אֲבָל בְּהֵמת חוּלִּין שמותרת בהנאה, שַׁפִּיר דָּמֵי – מותר לתתה לכלבים. וְאַף רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה, וּתְנַן – ושנינו סתם משנה במסכת ביצה (לא.),